

APŽVALGOS

Informacijos valdymas viešajame sektoriuje

Atkočiūnienė Zenona, Janiūnienė Erika. *Informacijos valdymas viešajame sektoriuje*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. 343 p. ISBN 9786094593451

Nuolat augantis informacijos kiekis ir kintanti kokybė bei technologijų vaidmuo turi nemenką įtaką informacijos ir žinių valdymo kaitai, kuri yra būtina siekiant konkurencinio pranašumo. Informacijos vadyba yra universali valdymo strategija, pasižyminti taikymo galimybėmis įvairiuose kontekstuose: individo, organizacijos, valstybės. Svarbu pabrėžti tai, kad valstybės lygiu informacijos valdymas formuoja naujas viešojo administravimo paradigmas, kurios sudaro sąlygas nustatyti kritinio strateginio pranašumo kūrimo sritis, identifikuoja veiklos trūkumus, nustato veiklos tobulinimo kryptis, būdus ir priemones.

Todėl Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Informacijos ir komunikacijos instituto mokslininkų prof. Zenonos Atkočiūnienės ir doc. Erikos Janiūnienės parengta monografija savo konceptualumu reikšmingai papildė informacijos valdymo problematikos tyrinėjimų lauką.

Autorės tyrimo objektu pasirinko viešąjį sektorių – ministerijas, kurios viešojo administravimo procese renka, kaupia, apdoroja įvairaus pobūdžio informaciją ir ją naudoja įvairiuose kontekstuose. Monografijos autorės akcentuoja tai, kad viešojo sektoriaus informacija yra vertingas informacijos ište-

klius, kurį kurdamas paslaugų ir produktų pridėtinę vertę galėtų naudoti ir privatus sektorius. Todėl būtina didinti prieigą prie viešosios informacijos, tenkinant verslo subjektų, piliečių informacinius poreikius, efektyvinant informacijos sklaidą tarp institucijų, skatinant pakartotinį informacijos naudojimą, nes tai turi svarbių ekonominių ir socialinių pasekmių. Pabrėžtas visuminis požiūris į informacijos valdymą leidžia suvokti informacijos išteklius ir jų valdymą kaip instrumentą institucijos strateginėms pozicijoms pasitelkiant informacines technologijas stiprinti.

Ši monografija parengta vykdant Lietuvos mokslo tarybos inicijuotą ir remtą projektą „Informacijos valdymas Lietuvos viešajame sektoriuje: kritinė analizė ir pokyčių perspektyva“. Projekto vykdymo metu mokslininkų grupė, remdamasi teorinėmis informacijos valdymo paradigmomis ir empirinio tyrimo rezultatais, įvertino Lietuvos ministerijų informacijos valdymo situaciją ir numatė kaitos perspektyvas.

Parengta monografija pasižymi nuoseklumu ir visuminiu požiūriu. Monografiją sudaro penkios dalys. Pirmoje dalyje aptariama informacijos ir jos valdymo svarba organizacijoje pokyčių kontekste. Analizuo-

jamos žinių visuomenės, žinių ekonomikos raiškos, akcentuojant ekonominės situacijos kitimą, socialinius gyvenimo pokyčius, kurie lemia institucijų kismą. Reikšminama žinių vadybos svarba, kuri padeda organizacijai tapti konkurencingesnei. O tam, kad vadyba būtų efektyvi, būtinas palankios aplinkos kūrimas bei kryptingas, nuolatinis, sisteminis valdymas bei plėtra. Autorės atkreipia dėmesį į žinių ekonomikos svarbą ūkio raidai ir konstatuoja, kad žinioms imlios pramonės bei informacinių technologijų plėtotė yra būtina šalies pažangos, klestėjimo ir gerovės sąlyga. Todėl siekiant konkurencinio pranašumo būtinos ne tik koncepcijos bei strategijos, bet ir nuolatiniai konkretūs sprendimai bei veiksmai, susiję su tikslingu žinių pritaikymu ir inovacinės veiklos plėtote.

Antroje monografijos dalyje pateikiama informacijos sąvokos apibrėžčių analizė ir interpretacijos; atskleidžiama informacijos išteklių vadybos teorinės minties raida, informacijos išteklių vadybos koncepcijos. Informacijos išteklių valdymo apibrėžtis siejama su informacinės veiklos kompiuterizavimu, informacijos apdorojimo, saugojimo ir perdavimo technologijomis. Informacijos ištekliai ir jų valdymas suvokiami kaip visuma informacijos ir informacinių technologijų, kurių tikslas – nukreipti informacijos išteklius organizacijos plėtrai, strateginėms pozicijoms stiprinti, sukurti dinamišką išteklių bazę, užtikrinančią efektyvų jos naudojimą ir pridėtinės vertės kūrimą. Pabrėžiama, kad svarbiausias strateginis uždavinys – viešojo valdymo ir viešojo sektoriaus veiklos efektyvinimas, nes nuo efektyvaus viešųjų institucijų gebėjimo planuoti, efektyviai parengti, priimti bei įgyvendinti sprendimus priklauso šalies ekonominė padėtis ir

įvaizdis, galimybės naudotis tarptautinių organizacijų ekonomine ir politine parama. Analizuojamos ir informacijos politikos bei strategijos sąvokos, atskleidžiama informacijos strategijų kūrimo integralumo svarba formuojant organizacijos strategiją, sprendžiant informacijos valdymo, informacijos išteklių efektyvaus valdymo užtikrinimo klausimus, nagrinėjamas informacijos auditas ir informacinės veiklos brandumo vertinimas.

Trečioje monografijos dalyje analizuojamos informacijos vadybos planavimo objekto ribos, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtame Informacinių išteklių valdymo įstatyme. Konstatuojama, kad efektyvi informacijos vadyba galima tik esant tinkamai informacinei politikai, kuri suvokiama kaip priemonė, padedanti priimti sprendimus ir yra informacinės kultūros vertybėmis ir normomis grįstas principų rinkinys, kuris užtikrina efektyvų informacijos naudojimą. Organizacijos informacinės politikos raiška yra informacinė strategija, kurioje atsispindi numatyti veiksmai, susiję su organizacijos informacine veikla. Kita antros dalies potėmė skirta informacijos valdymo kontrolei pasitelkiant informacijos auditą. Informacijos auditas apima tarpusavyje susijusių kelių tipų auditą (informacinių technologijų auditą, informacijos išteklių auditą, informacijos vadybos procesų auditą, informacinių sistemų auditą), kurio metu atliekama kompleksinė organizacijos informacijos vadybos situacijos analizė ir vertinimas.

Monografijos autorės, nagrinėdamos informacijos valdymo funkcijas, iškelia informacijos sklaidos ir informacinio sąveikumo svarbą. Informacijos sklaida užtikrina prieigą prie organizacijos informacijos masyvų bei pritaiko informacijos

komunikacijos kanalus ir būdus, skirtus informacijos sklaidai organizacijos išorėje ir viduje. Sąveikumas, analizuojamas kaip sėkmės veiksnys, užtikrinantis informacijos sklaidos procesus, skirstomas į tris pagrindinius lygius: technologinį, arba sintaksinį, semantinį bei organizacinio sąveikumo. Pabrėžiama, kad viešojo sektoriaus institucijų informacinio sąveikumo užtikrinimas yra vienas iš kompleksinių uždavinių siekiant informacijos sklaidos, apdorojimo, pakartotinio naudojimo proceso veiksmingumo.

Ketvirtoje monografijos dalyje analizuojama informacinė elgsena. Joje glausčiai apibrėžiama informacinės elgsenos koncepcija, identifikuojami pagrindiniai situaciniai, emociniai ir kognityviniai veiksniai, turintys įtakos informacinei elgsenai. Aptariant informacinės elgsenos modelius, ryškinami informacijos poreikių, informacijos paieškos ir informacijos naudojimo elementai. Analizuojama relevantumo kaip informacijos paieškos rezultatų įvertinimo kriterijaus samprata bei relevantumo koncepcijos kaita. Šioje dalyje taip pat apžvelgiama informacijos specialisto vaidmens kaita, identifikuojamos pagrindinės pokyčius lemiančios tendencijos, apibrėžiamos šiuolaikinės informacijos specialistų grupės ir jų kompetencijos. Akcentuojamos organizacijos informacijos vadybos kompetencijos, kurios apima informacijos valdymą per visą jos gyvavimo ciklą, dinamiško informacijos išteklių masyvo formavimą, informacinės veiklos auditavimą, prieigos prie informacijos išteklių kūrimą, informacijos politikos ir strategijos formavimą, tinkamą technologijų parinkimą ir taikymą, informacijos apsaugą.

Penkta šios monografijos dalis yra originaliausia. Ji skirta informacijos valdymo

Lietuvos Respublikos ministerijose situacijos analizei ir problemų identifikavimui. Informacijos ir žinių visuomenės kaitos kontekste valstybės lygmeniu išvelgiamos naujos viešojo administravimo paradigmos, kur informacijos valdymas tampa svarbiu veiksniumi visuomenės ekonominės, technologinės ir kultūrinės pažangos siekiui įgyvendinti. Informacijos valdymas Lietuvos ministerijose grįstas holistiniu požiūriu, pabrėžiant technologinę informacijos valdymo paradigmą, kuri įtvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme. Teigiama, kad informacijos ištekliai ir jų valdymas viešajame sektoriuje yra priemonė institucijos strateginėms pozicijoms stiprinti bei pasitelkiant modernias informacines technologijas užtikrina efektyvų vartotojų informacinį aprūpinimą teikiant efektyvias ir kokybiškas paslaugas. Konstatuojama, kad pagrindinė problema, su kuria susiduria beveik kiekviena organizacija, kartu ir Lietuvos Respublikos ministerijos, – kaip sukurti ir įgyvendinti holistiniu požiūriu pagrįstą informacijos valdymo strategiją, kuri užtikrintų efektyvų ir tarpusavyje sąveikaujantį visų pagrindinių dedamųjų – informacijos, žmonių ir technologijų – darbą.

Monografijos autorės siekė išanalizuoti ir įvertinti informacinę veiklą Lietuvos ministerijose. Buvo nagrinėjamos Lietuvos Respublikos ministerijų informacijos vadybos funkcijos, analizuojama vartotojų informacinė elgsena, nustatomas tiriamųjų institucijų informacinės veiklos brandos lygmuo, numatomos informacijos valdymo tendencijos Lietuvos Respublikos ministerijose. Tyrimo uždaviniai įgyvendinami derinant kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus: ekspertų interviu bei ministerijų darbuotojų apklausą. Tyrimo metu atlikta

14 kokybinių interviu su specialistais, atsakingais už informacijos vadybą, – po vieną kiekvienoje ministerijoje. Interviu davėjai atsakė į klausimus apie informacijos politiką ir strategiją jų ministerijose, apie informacijos vadybos sistemą bei informacijos vadybos įgyvendinimo sunkumus, kaitos poreikius ir tendencijas. Kiekybinio tyrimo metu buvo siekiama apklausti ministerijų darbuotojus (apklausti 679 respondentai, arba 21,7 proc. visų ministerijų darbuotojų).

Kokybinio tyrimo rezultatai pristatomi atskleidžiant informacinės veiklos viešajame sektoriuje ypatumus: informacinės veiklos planavimą; informacijos organizavimą; informacijos sklaidos procesus, informacinės veiklos kontrolę. Apibendrinant šiuos ypatumus konstatuojama, kad Lietuvos ministerijų strateginės informacinės veiklos planavimo gairės dažniausiai nukreiptos į informacinės technologinės bazės plėtrą ir tobulinimą, siekiant kompiuterizuoti ministerijose vykstančius procesus ir užtikrinti kokybišką informacijos apdorojimą, jos sklaidą tarp ministerijos darbuotojų ir išorės vartotojų. Apibendrinant informacijos organizavimą pastebėta, kad ministerijose informacinės sistemos kompleksiskai sujungia informacijos valdymo procesus, o sistemoje cirkuliuojanti informacija užtikrina ministerijų darbuotojų vykdomų funkcijų informacinį aprūpinimą. Išanalizavus informacijos sklaidą, teigiama, kad informacinius produktus rengia ministerijų srities specialistai, o kiekybinės informacijos ataskaitos pagal vartotojų poreikį pateikiamos naudojantis informacinėse sistemose kaupiamais duomenimis. Informacinės veiklos kontrolės ypatumai, remiantis ekspertų mintimis, išryškina informacijos valdymo spragas, problemas bei klaidas ir yra svarbi informacijos išteklių

valdymo dalis. Ministerijos, siekdamos įvertinti informacinę veiklą ir identifikuoti problemas, informacijos auditą pasitelkia retai. Informacijos auditas dažniausiai yra nukreiptas į informacinių sistemų patikrą bei procesų analizę.

Kiekybinio tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kaip ministerijų darbuotojai suvokia su jų darbu susijusios informacijos svarbą, jos gavimo būdus, informacinių sistemų rūšis, informacinių šaltinių naudojimo dažnumą, informacijos paiešką ir pateikiamos informacijos kokybę. Atlikus anketos duomenų analizę, konstatuojama, kad ministerijos darbuotojai suvokia, jog informacijos valdymas yra svarbus visuose valdymo lygiuose, o Lietuvos ministerijose yra įdiegtos informacinės sistemos, kurios naudojamos siekiant užtikrinti efektyvų užduočių vykdymą.

Lygindamos atskirų Lietuvos ministerijų darbuotojų informacinės veiklos brandos vertinimą, esminių skirtumų autorės nepastebėjo, todėl teigia, jog informacinės veiklos branda Lietuvos ministerijose yra pasiekusi trečią brandos lygmenį. Apibendrinant apklausos apie informacinę elgseną rezultatus, daroma išvada, kad informacijos valdymo sistemos atitinka ministerijų darbuotojų informacinius poreikius. Darbuotojai savarankiškai renka informaciją ir tik aukščiausio lygio vadovai gauna analitiškai ir sintetiškai apdorotus informacinius produktus ir paslaugas.

Baigiant apžvalgą reikia pripažinti, kad autorių parengta monografija yra reikšmingas indėlis į informacijos valdymo viešajame sektoriuje sritį. Šia monografija kompleksiskai analizuojamas ir tiriamas informacijos valdymas viešajame sektoriuje teoriniu ir praktiniu lygmeniu. Monografijos pabaigoje pateikiamos konstruktyvios

rekomendacijos yra viena iš priežasčių, kodėl ši monografija turėtų gulėti ant kiekvieno už informacijos valdymą atsakingo darbuotojo darbo stalo. Akivaizdu, kad sklaidydami monografijos puslapius informacijos ir komunikacijos krypties mokslininkai, doktorantai, studentai bei viešojo sektoriaus informacijos vadybininkai gaus naudingos, konceptualios informacijos,

padėsiančios rasti inovatyvius informacijos valdymo sprendimus, pasisems minčių, kaip efektyviau tvarkytis su informacija šiame globaliame pasaulyje.

O monografijos autorėms norėtusi palinkėti kūrybinio įkvėpimo, nes dar yra daug sričių, kurios laukia informacijos valdymo analizės...

Dr. Lijana Stundžė